

KİTAP TANITIMI - DAĞ ÇİÇEKLERİM¹ (ANILAR)

Birsen GÖKÇE²

On sekiz Nisan 1955'te bir meslektaşımın aldığı mektuptan alıntısıdır:

“Çok muhterem Müdüre Hanım, Bu mektubu size, gerek, hemen hemen bir ömür boyunca emek verdiğiniz bir müessesenin bulunduğu bir memleketin evladı olarak, gerek sizden her bakımdan küçük bir meslektaşınız olarak yazıyorum. (...)

Kötü bir sam yelinin esmesi neticesinde, ayrılışınız biz sizi seven ve gıyaben hürmet eden ülküdaşlarınızı, bana inanın riyasız söylüyorum, son derece üzdü ve hırpaladı. Şunu iyi bilin bu muhit sizi hiçbir zaman unutmayacaktır.

Vazifeniz hiçbirimizinkine benzemiyordu. Hatta sizin vazifenizin Türkiye’de ve belki de dünyada eşi ve benzeri yoktu. Sizlerin, Tunceli gibi sarp kayalıkların dil bilmez çocuklarını nasıl köy köy gezerek topladığınızı, getirip bir öz evlat gibi kendi elinizle saçlarını kesip temizlediğinizi, onlara karşı bir ana sevgisi ve muhabbeti ile davrandığınızı, dil öğreterek onları medeni bir insan seviyesine yükseltmek için çalıştığınızı ve bu hususta aklın alamayacağı şekilde muvaffak olduğunuz, o bahtsız yavrulardan bahtlı analar yetiştirdiğinizi yakinen biliyoruz. Bir insan hayatı için bu hal, şereflerin, azizliğin, kutsiyetin en büyüğüdür, biz buna bütün kalbimizle inanıyoruz.

Eski vazifenize avdet kararınızı dört gözle bekliyoruz. Bu bilemezsiniz bizi ne kadar çok sevindirecek ve memnun edecektir.” (...)

M.B

P. Ortaokulu Müdürü

---

¹ Sıdika Avar, (2009). **Dağ Çiçeklerim**, (Yayına Hazırlayanlar: Zeki Sarıhan-Ayhan Sarıhan), 5. Baskı, Ankara: Ulusal Eğitim Derneği. Kitabın Birinci Baskısı 1986 yılında Öğretmen Yayınlarından çıkmıştır. İkinci, Üçüncü, Dördüncü Baskıları 1999 ve 2004 yıllarında Ulusal eğitim Derneği tarafından yayınlanmıştır.

² Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü Emekli Öğretim Üyesi ve Sosyoloji Derneği Onursal Başkanı

Sıdika Avar'ın kızı, annesinin hayatını, tuttuğu anılarından ve hakkında yazılanlardan yararlanarak “Dağ Çiçekleri” kitabını yayına hazırlamıştır. 1986 yılında Öğretmen Yayınları, bu anıları yeniden gözden geçirerek 4. kez yayınlamıştır. Ulusal Eğitim Derneği 5. Baskıyı 2009 yılında yapmıştır.

Yıllarca üniversitelerde Toplumsal Yapı ile ilgili dersler okutan, bu konuda kitap yazan, Anadolu'nun çeşitli yörelerinde araştırma yapan ve yayınlayan bir kişi olarak bu kitapla ancak beşinci baskısında buluştum. Bazı sayfaları tekrar tekrar defalarca okudum. Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında yetmişmiş, Atatürk'ün eğitim ordusunda görev yapmış saygın bir öğretmenin yaşadıklarını emekli olduktan sonra okumuş olmaktan büyük utanç duydum. Bu toplumda görev yapan ve yapacak kuşakların yakın geçmişimizi tanımak ve bu güne nasıl ulaşıldığını anlamak için genç meslektaşlarıma, özellikle öğretmen sevdalıklarına, benim doydüğüm utancı duymamaları için Dağ Çiçeklerini tanıtmak istedim.

Kitabın adı olan “Dağ Çiçeklerim”, Sıdika Avar'ın hayatı boyunca karanlıklardan kurtarmaya çalıştığı öğrencilerine uygun gördüğü bir hitap şeklidir.

Bu kitabın çok kısa tanıtımında, Avar'ın kızının, çalışma arkadaşlarının ve görev yaptığı yörelerdeki halkın izlenimlerinin aktarılacağı bu tanıtım yazısı aracılığıyla Anadolu'nun nereden nereye geldiğine ait bir yaşam öyküsünün sergilendiğinin altını çizmek istedim. Özellikle Elazığ, Tunceli, Bingöl illerinin toplumsal yapısı ve bölgenin doğal, ekonomik özellikleriyle ilgili gözlemler, Doğu Anadolu'nun 20 yıllık bir zaman dilimine tanıklık eden ve bu zaman dilimini yöre halkıyla paylaşan Avar öğretmenin dilinden okumak oldukça heyecan verici ve de öğretici. Anılarda bölgenin tarihi, coğrafyası, ekonomisi, kültürü ve yaşam biçimi vardır. Bütünüyle de yaşam biçiminin bir savaş olduğu gözlenmektedir.

Avar, Türkiye'nin çağdaşlaşması amacıyla, bu ülkü doğrultusunda zorlukların üstesinden gelebilmek için yaşamla mücadele etmiştir. İnsana, çocuğa yol göstermiştir. Eğitim, insanın yeniden yaratılması olduğuna göre ulaşabildiğince bu misyonu büyük ölçüde gerçekleştirdiği gözlenmektedir.

Kızının ifadesiyle Avar öğretmenin çalışmalarının özeti:

“Avar'ı görüyorum; masanın başında yokları var edecek yollar arıyor...”

Avar'ı görüyorum; yalçın dağlara yüz vermiş katır sürüyor, geçit vermez kayalarda 'dağ çiçekleri' arıyor...

Avar'ı görüyorum; başörtüsü, şalvarını çekmiş, yoksul, toprak damda köy kadınlarına yavrularının gelecek bilincini aşıyor...

Avar'ı görüyorum; okuluna getirebildiği 'dağ çiçekleri'nin dikenleşmiş saçlarından bit ayıklıyor...

Avar'ı görüyorum; sınıfta, atölyede, yemekhane, yatakhane, tuvalette çiçekleri'ne yaşam yolları öğretiyor...

Avar'ı görüyorum; yoksul sınıfta 'çiçek'lerinin kulaklarına, kalplerine Türk dilinin müziğini işliyor...

Avar'ı görüyorum; bir bayram akşamında, okulun loş koridorlarında, 'çiçekleri' ve öğretmenleriyle kol kola kenetlenmiş, halay çekiyor...

Avar'ı görüyorum; karakışın diz boyu karında, odunsuz, aç, hasta kalmış bir köy öğretmenin yardımına koşuyor...

Avar'ı görüyorum; okulunda yoksul bir 'çiçeği'nin çeyizini, düğününü yapma telaşının mutluluğunu yaşıyor...

Avar'ı görüyorum; 'dağ çiçekleri'nin özlemiyle dopdolu, balkondaki saksılarda emeklilik çiçekleri yetiştiriyor, anılarını topluyor...

Avar'ı görüyorum; anılarını sonuç alamadan dolaştırdığı yorgun bir günün akşamında, kırıklığı avutmaya çalıştığımızda, yılların dertli izleri arasına gizlenmiş gözlerindeki o inanmak arzusu ile yanan ışığı görüyorum...

Yaşlı, hasta halinde T.V. başında bilgi yarışmalarını cevaplarken görüyorum...

Hasta yatağında küçülmüş bedenini, 'Ben artık gitsem iyi olur. Sen de perişan oldun.' Diye veda eden gözlerini görüyorum.

(O gözler artık geleceğe küskün bakmıyorlar...)(s. 358)"

Bu tanıtımı, Avar öğretmenin anılarından seçtiğim birbiri ardına sıraladığım paragraflarla bitirmek istiyorum.

“Kilometrelerin gerisindeki o yalnız kalmış bölgelerin insanlarına el vermek, gönül vermek, yol açmak için insanları gönül dolusu sevmeli, benliğimi onlara adamalıyım.

Sönük elektriğin aydınlatamadığı karanlık bir istasyon. Yağmur, çamur... Başları sarılı, büzülmüş birçok insan pencerelerin önünde yavaş yürüyerek bağılıyor:

- Hamal, götürelim!

- Arabacı... Araba isten mi?

Okula tel çekmiştim. Boş ümitlerle bir süre pencerede bekledim, arandım. Nafile. Buradaki tek polisin yanına gittim. Enstitü'ye tayin edildiğimi, yabancı olduğumu, beni emin bir arabacı ile okuluma gönderme lütfunda bulunmasını rica ettim.

Cevap vermeden etrafına bakındı ve seslendi:

- Lo³, arabacı!...

Koşarak yanımıza gelen arabacının başı, boynu bir şalla sarılıydı.

Araba yüklenince polis de bindi yanıma, beni okula kadar götüreceğini ümit ederek içimden sevindim.

Ortası ağaçlı geniş bir caddeye çıktık. Elektrikler o kadar sönüktü ki kenardaki evleri seçemiyordum.

500 metre gittikten sonra polis arabacıya:

- Dur, dedi.

- Bana döndü:

---

³ Lo: Oğlum! (Hey!)

- Ben karakoluma geldim, size uğurlu ola, diyerek indi. Benim de yüreğime indi. Arabacı caddeyi dönerken:

- Siftah mı gelişin bura?

- Evet, dedim.

- Bilisin bacı, bu Enistütü zorlu yirdedir. Yolu çetindir ha...

- Öyle mi?

Epeyce gittik, hayal meyal seçtiğim evler bitti. Arsalardan, tarlamsı, çamurlu yerlerden bata kurtula nihayet okula gelebildik. Ben iner inmez arabacı hemen parasını istedi, 7,5 lira aldı.

Ben kapıyı çalarken o da alelacele eşyaları indiriyor, bir taraftan da:

- Hayvanlar üşii, diye homurdanıyordu.

Ben zile uzandığım zaman arabacı kapı yanına eşyaları yığmıştı bile. Hemen hayvanları kamçılıyıp gitti.

Senelerce bir istasyona gidişimde, beni bütün şehrin çamurlu sokaklarını, boş tarlalarını dolaştıran bu hilekar arabacıyı andım.

O zamandan beri, 25 kuruşa gittiğimiz istasyondan her arkadaşı karşılamayı bir gurbet vazifesi saydım.

Karanlık, iki tarafı duvar olan sokakta okul kapısını defalarca çaldım. Etrafın ıssızlığından korkuyordum. Yorgundum, üşüyordum. Bir ayak sesi, nihayet kapı açıldı.

Ablak, kırmızı yüzlü bir hademe... Yeni tayin edilen öğretmen olduğumu anlatmaya çalıştım. Yüzünde hiçbir mana ifadelenmeden merakını yenecek kadar beni inceledi, sonra şüphe ile kapıyı yüzüme kapayıp içeri girdi.

Gecenin soğuk karanlığında kalakaldım. Rüzgarın yağmurla kırbaçladığı soğuk sokakta kendimi çok garip ve yalnız hissettim. İçimde korku, kafamda soru... Herhalde haber vermeye

gitmiştir diye düşünüp teselli bulmaya çalışarak bir süre bekledim. Tekrar zile bastım. Bana uzun gelen dakikalardan sonra içerde koşuşan topuklu ayakkabı sesi...

İçimde bir ferahlama, kapı açıldı. Aşına bir arkadaş sevinçle boynuma sarıldı. Bu sıcacık karşılama bana her şeyi unutturdu, benliğimi ısıttı (s.20-22)”.

(...)

“Atatürk, bu dağ köylerinde bütün yoksunlukların Türkçe bilmemekten ileri geldiğini söylemiş, bunu isyan sebeplerinden biri olarak görmüştü. Onun için Türkçe'nin bu köylere 'ana' ile sokulmasını arzu etmişti. Bu en köklü öğretimdi. Tarihte örneği vardı. Rumeli vilayetlerinden ilk kız sultanisinin açıldığı bir ilden pek çok siyaset adamı yetişmişti. <Buraya da Türkçe'yi 'ana' ile sokmalıyız> diyorlardı (s.33)”.

(...)

“.....Müdüre Hanım beni odasına çağırtmıştı. Giderken düşünüyordum: Acaba yatılıları koruduğum için kınayacak mı? O da yatılıları şımarttığıma mı inanıyor?

Müdür bana gayet yumuşak, güler yüzle yer gösterdi. Ben hala şüpheliydim.

Müdür:

- Hoca'nım, bakanlıktan bir emir geldi; sizin durumunuz hakkında.

(...)

- Bakanlık size yatılı Akşam Kız Sanat 'ın amirliğini vermiş. Yani köy kızlarının bir nevi muavini, sorumlusunuz. (...) Okulda, onların eğitimi, öğretimi, barındırılması, sağlığıyla siz ilgileneceksiniz. İşte emriniz, diye kâğıdı uzattı (s. 47-48)”.

(...)

“Bu görev bana eğitimde geniş yetki verdi.

Tedbirleri şöylece sıraladım:

1- Yatılıların saçını kesmeyeceğiz. Temizliğini ben üstüme alıyorum.

2- Çocukları hademe tahakkümünden kurtaracağız.

(...)

3- Öğrenciye kötü söz söylenmeyecek, küfür hiç edilmeyecek, hele dayak asla olmayacak.

<Kuyruklu Kürt>, <Dağ Ayısı> laflarını duyduğumuzu okulda tutmayacağız (s. 64-65)”.
(...)

“Veliler köye döndüklerinde saçları kesmeyişi ilk müjde olarak veriyorlarmış (s.68)”.

“Temmuz ayı içinde Müdüre Hanım’la anlaşarak Paşa’ya gittim. O zaman Tunceli’ye gitmek için izin alınır. Kızımın Mazgirt’e gitmek için izin istedim. Programımı açıkladım:

- Paşam, kızlarımızın jandarma ile toplanması hem çocukları hem aileleri ürkütüyor. İzin verirseniz köylere çocuk toplamaya ben gideyim. Aileler kime teslim ettiklerini, kimin okutacağını görürlerse gönülleri rahat olmaz mı?

- Ben de bunu çok düşündüm. Hangi öğretmen? Dedi ve durdu. Dikkatlice bana baktı, sertçe:

- Kelleni koltuğuna aldığına farkında mısın?

Bir an düşündüm. Soruyu karşı soru ile karşıladım:

- Efendim, bu kelle düşerse kızımı okutur musunuz?

Paşanın üzülmediği yüzünden belliydi. İki elini masanın üstüne koyarak ayağa kalktı, askerce:

- Evet! dedi.

Ben de ayağa fırladım. Söz bitmişti herhalde, askerce selam vererek:

- Sağol Paşam! deyip çıktım.

Öğle sonu izin kağıdım gelmişti (s.74)”.

“O zaman Tunceli’yi boydan boya geçen bir şose Elazığ’dan başlar, Murat üstündeki Pertek Köprüsü’nden Tunceli’ye girer, dağları, vadileri dolana dolana kuzeye gider, Karasu üstündeki Muti köprüsü ile Erzincan sınırında biterdi. Kaza yolları sağlı sollu darlaşıyorlar, köy yolları daha inceldi.

(...)

Pertek, Süpürgeç Dağı eteklerine serilmiş bahçeler diyarı... Süpürgeç Dağı da cömertçe binlerce göze ile yeşile yeşil katıyor. Bir uçtan öteki uca beş kilometre. Son değirmenden sonra yol, köprü Mercimek Dağı'na dayanıyor. Mercimek Dağı Yolu 14 kilometre imiş. Tam 157 virajı var. Yıllar boyu buradan yüzlerce geçişimde defalarca saydım bu virajları. Bir yanı dağa dayanan bu yolun diğer yanı hep uçurumdu. Her yıl sayısız kazalar olurdu. Kamyonlar uçar, arabalar uçar, yüklü atlar, katırlar, eşekler, sürülerden koyunlar bu uçurumlara yem olurdu (s.75-76)”.

(...)

“Köy evlerinde ateşi söndürmezler, ocak lazım olduğu zaman kuru çalı çırpı ile uyandırıp meşe odunu koyarlar. Çünkü köyde kibrit denilen medeniyet alevciği yoktur (s.86)”.

Dağ Çiçekleri, hem yakın tarihimize hem de günümüz tartışmalarına ve de Türkiye'miz yaşantılarına ışık tutmaktadır. Bu ışıkla aydınlanmak isteyenlere kitap tavsiye olunur.